

Didakhé

azaz:

Ἡ Τίzenκét Ἀποστόλων Τανίσις

(Az Úr tanítása a tizenkét apostol által a nemzeteknek)

I.

1. Két út van, egy az életé, egy halálé, a két út között pedig nagy különbség van.

2. Az élet útja ez: először, szeresd Istenedet, aki teremtett téged, másodsor, szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Te se tedd azt másnak, amit nem akarsz, hogy neked tegyenek (vö.: Mt. 12,37-39; Mk. 12,30-31; Sir. 7,30; MTörv. 6,5; Lev. 19,18; Mt. 7,12; Lk. 6,31). **3.** Eme szavak tanítása pedig a következő: áldjátok azokat, akik átkoznak titeket, imádkozzatok ellenségeitekért, tartsatok böjtöt azokért, akik üldöznek titeket. Milyen érdem az, ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek? Nemde ezt teszik a pogányok is? Ti viszont szeressétek azokat, akik gyűlölnék benneteket és ellenségeitek ne legyenek (vö.: Mt. 5,44-47; Lk. 6,32.33). **4.** A test és hús kívánságaitól tartózkodj (vö.: 1. Pét. 2,11; Tit. 2,12). Ha valaki megüti jobb arcodat, tartsd oda a másikat is, és tökéletes leszel (vö.: Mt. 5,39). Ha valaki arra kényszerítene, hogy menj vele ezer lépést, tégy meg vele kétezret (vö.: Mt. 5,40-41). Ha valaki elkéri felső ruhádat, ad oda neki alsó ruhádat is (vö.: Lk. 6,30). Ha valaki elveszi, ami a teid, ne kérd vissza; úgysem tudod (vö.: Lk. 6,30). **5.** Mindenkinék adj, aki kér tőled, és ne kérd vissza! Az Atya ugyanis mindenkinék adni kíván ajándékaiból. Boldog az, aki a parancs szerint ad, mert ártatlan. Jaj annak, aki kap! Ha valaki úgy vesz, hogy szüksége van rá, az ártatlan; aki azonban úgy vesz, hogy nem szorul rá, az számadással tartozik, mert kapott, és valamiért kapta, amit kapott; fogságba kerül, kivizsgálják, mit cselekedett, és ki nem szabadul onnét, míg az utolsó fillért vissza nem fizette. **6.** Erről már mondatott: izzadjon meg az adomány kezében, míg megtudod, kinek adod (vö.: Mt. 5,26).

II.

1. Az utasítás második parancsa így szól: **2.** Ne ölj, ne törj házasságot (vö.: Mt. 19,18), gyermeket meg ne ronts, ne paráználkodj, ne lopj, varázslással ne foglalkozz, ne keverj mérget, ne hajtsd el a magzatot, a megszületett gyermeket ne öld meg, ne kívánd azt, ami felebarátodé (vö.: Kiv. 20,17)! **3.** Ne esküdj, hamis tanúságot ne tégy, ne rágalmazz, ne emlékezzél a rosszra (Mt. 5,33, 19,18)! **4.** Sem gondolkodásod, sem nyelved ne legyen kettős; a kettős nyelv ugyanis a halál csapdája. **5.** Szavad ne legyen hazug, se üres, hanem tettekkel teljes! **6.** Ne légy kapzsi, rabló, képmutató, se gőgös, se gonosz! Ne forralj gonosz tervet felebarátod ellen. **7.** Ne gyűlölj senkit, de egyeseket feddjél meg, másokért könyörögj, ismét másokat pedig tulajdon lelkednél jobban szeress.

III.

1. Minden rossztól óvakodjál gyermekem, és minden hozzá hasonlótól. **2.** Ne légy haragos, mert, a harag gyilkossághoz vezet, féltékeny se légy, se viszálykodó, se erőszakoskodó; mindezekből gyilkosság származik I **3.** Ne légy kívánczó fiam, a kívánczóság ugyanis paráznasághoz vezet, mocskos beszédű se légy, szemeidet ne forgasd, mert ezekből származik a házasságtörés I **4.** Ne úzz madárjóságot sem

gyermekem, mert az is bálványimádáshoz vezet, se ráolvasást, se csillagjóslást, se mágiát, ilyeneket se látni, se hallani ne kívánj. Bálványimádás ered mindezekből. **5.** Ne légy hazug, gyermekem, a hazugság vége a lopás, pénzsóvár se légy, ne hajhászd a hiú dicsőséget. Lopás a vége mindezeknek. **6.** Ne légy zúgolódó gyermekem, mert az káromláshoz vezet, ne légy önkényes, se silány gondolkodású; ezekből jön a káromkodás. **7.** Légy inkább szelíd, mert a szelídek fogják örökölni a földet (vö.: Mt. 5,5; Zsolt. 36,11). **8.** Legyél nagylelkű és irgalmas, mentes a gonoszságtól, csendes és jó, tisztelven mindig az igéket, melyeket hallottál. **9.** Fel ne magasztald magadat, ne adj alkalmat lelkednek a hiúságra! Ne a gőgösekhez ragaszkodjon lelked, hanem az igazakkal és alázatosakkal társalogjon. **10.** Úgy vedd el mindent, ami veled történik, mint valami jót, mert Isten nélkül semmi sem történik.

IV.

1. Éjjel és nappal emlékezz meg arról, gyermekem, aki neked Isten igéjét hirdeti, úgy tiszteld Őt, mint magát az Urat. Ahonnan ugyanis az uralom szól, ott van az Úr. **2.** Naponta keresd a szentek színelátását, hogy felüldülj beszédjükön. **3.** Szakadást ne okozz, békítsd ki a szembenállókat! Ítéld igazságosan (vö.: MTörv. 1,16; Péld. 31,9; Jn. 7,24), ne légy személyválogató, fedd meg az elbukottat! **4.** Ne kételkedj, meglesz vagy nem.

5. Ne legyen kezéd kinyújtva akkor, amikor kapsz, összeszorulva viszont, amikor rajtad a sor, hogy adj. **6.** Ha valamit kezéd munkájával szereztél, azt add oda bűneid váltságául. **7.** Ne vonakodj adakozni, ne is zúgolódj, amikor adakozol, hiszen tudod, ki az, aki a bér jó viszonzója. **8.** A rászorulókat el ne utasítsd, mindenedet oszd meg testvéreddel, és semmit se mondj sajátodnak; ha a halhatatlanban közösködtök, mennyivel inkább közösködnötök kell a romlandókban!

9. Le ne vedd a kezéd fiadról vagy lányodról" hanem ifjúságuktól kezdve az Úr félelmére tanítsd őket. **10.** Ne parancsolj haragodban szolgálóknak, vagy szolgálóknak, hisz ők is ugyanabban az Istenben remélnek, nehogy ne féljék az Istent, aki mindegyiktek fölött van; ő nem azért jött, hogy látszat szerint hívjon, hanem azokat" akiket a Lélek előkészített. **11.** Ti szolgálátok, tiszteletben és félelemben engedelmességedet uraitoknak, mint Isten képmásainak!

12. Gyűlölj mindenféle színlelést és mindent, ami nem kedves Isten előtt! **13.** Az Úr parancsait el ne hagyd, tartsd meg, amit kaptál (vö.: MTörv. 4,2; 12 és 32), se ne tégy hozzá, se el ne végy belőle! **14.** Az egyházban valld meg botlásaidat és rossz lelkiismerettel ne járulj imádsághoz! Ez az élet útja.

V.

1. Ez pedig a halál útja: mindenekelőtt rossz és átokkal teli; gyilkosság, házasságtörés, kívánczóság, paráznság, bálványimádás, mágia, méregkeverés, rablás, hamis tanúság, képmutatás, álnokság, kétszínűség, gőg, gonoszság, erőszak, bírvágy, parázna beszéd, irigység, fennhéjázás, önteltség, hengegés, vakmerőség; **2.** a jókat üldözik, az igazságot gyűlölnek, a hazugságot szeretik, nem ismerik az igazságosság jutalmát, nem a jóhoz ragaszkodnak) sem az igazságos ítélethez, nem a jó, hanem a rossz miatt virrasztanak, messze van tőlük a szelídség és kitartás, a hiábavalóságot kedvelik, saját fizetségüket hajszolják, a szegényen nem könyörülnek, nem szomorkodnak a megszorítottakkal. Teremtőjüket nem ismerik, megölik a gyermekeket, megrontják Isten teremtményét, elutasítják a szegényt, a gazdagok szószólói, a szegények törvénytelen bírúi, mindenféle bűnt elkövetnek; mentesek legyetek, ó gyermekeim, mindezekről!

VI.

1. Vigyázz, le ne térítsen senki téged a tanítás útjáról, aki Isten nélkül tanít téged (vö.: Mt. 24,4). **2.** Ha

tényleg vállalni tudod az Úr egész igáját, tökéletes leszel, ha nem tudod, tégy meg annyit, amennyire képes vagy. **3.** Az ételekre vonatkozóan annyit tarts meg, amennyit meg tudsz tartani, nagyon tartózkodj azonban a bálványáldozati lakomáktól, mert azok a halott istenek előtti hódolatot jelentik.

VII.

1. A keresztségre vonatkozóan pedig, így kereszteljenek: miután mindezeket előtte elmondtátok, élővízben kereszteljétek az Atya és Fiú és Szentlélek nevére, (vö.: Mt. 28,18-19). **2.** Ha nem áll rendelkezésre élő víz, keresztelj más vízben; ha lehet hidegben, ha nem, melegben. **3.** Ha egyik sem áll rendelkezésre, háromszor önts vizet a fejre, az Atya és Fiú és Szentlélek nevére. **4.** A keresztelendő és a keresztelő böjtöljön a keresztelés előtt, ha lehetséges, a többiek is; a keresztelendőnek hagyj meg, hogy előzőleg egy, vagy két napig böjtöljön (vö.: Mt. 28,19).

VIII.

1. Böjtjeitek ne legyenek együtt a képmutatókkal, ők ugyanis a szombat utáni második napon és ötödik napon böjtölnek (vö.: Mt. 6,16); ti a negyedik napon és az előkészületi napon böjtöljétek; **2.** ne imádkozzatok úgy, mint a képmutatók, hanem úgy, ahogyan az Úr parancsolta evangéliumában, így imádkozzatok:

Mi Atyánk, ki vagy a mennyben, szenteltessék meg neved, jöjjön el országod, akaratod legyen meg a földön, mint megvan a mennyben; mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, engedd el adósságunkat, amilyen mértékben mi is elengedjük azoknak, akik nekünk adósak, és ne vígy minket kísértésbe, hanem szabadíts meg minket a gonosztól. Mert tiéd a hatalom és a dicsőség mindörökké. (vö. Mt. 6,9-13).

3. Naponta háromszor imádkozzatok így.

IX.

1. Az eukharisziáról a következőket, így végezzétek: **2.** először a kehely fölött: Hálát adunk Néked Atyánk a Te szolgálódnak, Dávidnak szent szőlőjéért, melyet megismertettél velünk szolgálódnak, Jézus által! Dicsőség néked mindörökké! **3.** A kenyértörésről pedig a következőképpen: Hálát adunk néked, Atyánk, az életért és tudásért, melyet kinyilatkoztattál nekünk a Te szolgálódnak, Jézus által. Dicsőség néked mindörökké! **4.** Ahogyan e kenyértörések szét voltak szóródva a hegyeken és eggyé váltak összegyűjtve, úgy gyűljön össze egyházad királyságodban a föld határaitól! Mert tiéd a hatalom és dicsőség Jézus Krisztus által mindörökké! **5.** Ne egyék és ne igyék az eukharisziátokból senki más, csak az, aki meg van keresztelve az Úr nevére! Erről mondta ugyanis az Úr: ne dobjátok a szentet a kutyák elé (vö.: Mt. 7,6).

X.

1. Miután pedig beteltetek, így adjatok hálát: **2.** Szent Atyánk, hálát adunk néked szent nevedért, melynek sátrát szívünkben ütötted fel, a tudásért és hitért és halhatatlanságért, melyet kinyilatkoztattál nekünk a Te szolgálódnak, Jézus által! Dicsőség néked mindörökké! **3.** Mindenható Uralkodónk, ki mindent nevedért teremtettél (vö.: Bölcs. 1,14; Sir. 18,1; 24,8; Jel. 4,11; Ef. 3,9; Zsid. 3,4), ételt és italt adtál az embereknek, hogy élvezzék, nekünk pedig lélek szerinti ételt és italt adtál, és örök életet Szolgálódnak által! **4.** Mindenekelőtt azért adunk hálát néked, mert hatalmas vagy! Dicsőség néked mindörökké! **5.** Emlékezzél meg, Uram,

egyházadról, hogy szabadítsd meg őt minden gonosztól és tedd tökéletessé szeretetedben, és gyűjtsd össze a négy szél irányából (vö.: Mt. 24,31) a megszenteltet országodba, amit neki készítettél! **6.** Jöjjön a kegyelem, és múljon el e világ! Hozsanna Dávid Istenének! (vö.: Mt. 21,9 és 15). Aki szent, jöjjön, aki nem az, térjen meg! Maran athá! Ámen! **7.** A prófétáknak engedjétek meg, hogy hálát adjanak, amennyiben akarnak.

XI.

1. Ha érkezik hozzátok valaki, és tanítja mindazt, amiről fentebb szó volt, azt fogadjátok be! **2.** Ha viszont felforgatja azt, és mást tanít, hogy bomlasszon, ne hallgassatok rá! Ha ellenben azért tanít, hogy bennetek az Úr ismeretét és igazságosságát gyarapítsa, úgy fogadjátok, mint magát az Urat!

3. Az apostolokkal és prófétákkal az evangélium rendelkezésének megfelelően járjatok el. **4.** Minden apostolt, aki hozzátok érkezik, úgy fogadjátok, mint az Urat magát! **5.** De egy napnál tovább ne maradjon! Ha esetleg szükséges, maradjon még egy napot: ha azonban már három napig marad, akkor hamis próféta. **6.** Amikor az apostol elmegy tőletek, ne vigyen magával mást, csak kenyeret, addigra, amíg szállást talál. Ha pénzt kérne, hamis próféta.

7. Ne tegyetek próbára egyetlen olyan prófétát sem, aki a Lélekben szól, és meg ne ítéljétek! Minden bűn megbocsájtatik ugyanis, de erre nincsen bocsánat (vö.: Mt. 12,31). **8.** Ezzel szemben, nem mindenki próféta, aki lélekben szól, csak akkor, ha erkölcei ugyanazok, mint az Úré. Az erkölcsökről lehet felismerni a prófétát és a hamis prófétát. **9.** Próféta továbbá mindaz, aki a Lélekben asztalt készít, de nem maga eszik róla; ellenkező esetben hamis próféta. **10.** Azok, akik az igazságot tanítják, mind próféták, de, ha nem cselekszik azt, amit tanítanak, hamis próféták. **11.** Minden igaz, kipróbált próféta az egyház kozmikus misztériumának javára cselekszik, de mert nem tanítja, hogy azt kell tenni, amit ő tesz, azért még meg ne ítéljétek! Istennél van ítélete. Így tettek a régi próféták is. **12.** Amelyik viszont elragadtatásban szólna így: pénzt adj nekem, vagy más valamit, arra ne hallgassatok! Ha ellenben más rászorulóknak kérne, hogy adjatok, akkor senki ne ítélje meg őt!

XII.

1. Mindenkit fogadjatok be, aki az Úr nevében érkezik (vö.: Mt. 21,9, 117. Zsolt. 26; Jn. 5,43); próbára téve majd megismeritek, hiszen képesek vagytok a jobb és a bal megkülönböztetésére. **2.** Ha a jövevény átutazóban van, segítsétek, amennyire tudjátok; ne maradjon azonban nálatok, csak két vagy három napig, amennyiben szükséges. **3.** Ha mestersége van, és le akar telepedni nálatok, dolgozzék és egyék. **4.** Ha nincs mestersége, gondoskodjatok róla belátásotok szerint, hogy ne éljen köztetek keresztény tétlenül. **5.** Ha azonban nem akarna így cselekedni, Krisztus-kufár. Az ilyenektől óvakodjatok!

XIII.

1. Minden igaz próféta, aki le akar telepedni nálatok, megérdemli kenyerét (vö.: Mt. 10,10; Lk. 10,7; J. Kor. 9,13-14; 1. Tim. 5,17-18). **2.** Hasonlóképpen az igaz tanító is, mint a munkás, megérdemli kenyerét. **3.** A csűr, a préház, juhaid és marháid, terményeid zsengejét vedd, és add a zsenget a prófétáknak, mivel ők a ti főpapjaitok. **4.** Ha nincs közöttetek próféta, akkor a szegényeknek adjátok. **5.** Amikor kenyeret sütsz, vedd a javát, és add a parancs szerint. **6.** Ugyanígy, ha olajos- vagy boros edényedet megnyitod, vedd zsengejét, és add a prófétáknak. **7.** Pénzed, ruhád és mindennemű vagyoned javát vedd, ahogy neked tetszik, és add a parancs szerint.

XIV.

1. Az Úr napján gyűjletek egybe, törjétek meg a kenyeret és adjatok hálát, előtte tegyetek bűnvallomást, hogy tiszta legyen áldozatotok. **2.** Mindaz, akinek vitás ügye van felebarátjával, addig ne jöjjön közétek, míg ki nem békült, nehogy közönségessé váljon áldozatotok. **3.** Az Úr ugyanis erről mondotta: Mindenütt tiszta áldozatot mutatnak be nékem, mert nagy király vagyok, mondja az Úr, és nevem csodálatos a nemzetek között (Mal. 1,11.14).

XV.

1. Kézfeltétellel válasszatok magatoknak az Úrhoz méltó püspököket és diakónusokat, szelíd és nem pénzéhes, igazmondó és kipróbált férfiakat; ők látják el ugyanis nektek a tanítók és próféták szolgálatát. **2.** Meg ne vessétek őket, a tanítókkal és prófétákkal együtt tiszteletben álljanak köztetek!

3. Ne haraggal, hanem békésen feddjétek meg egymást, ahogyan az evangéliumban áll (Mt. 5,22-26; 18,15 és 35); senki szóba ne álljon azokkal, akik a másik ellen valamit elkövettek, amíg bűnbánatot nem tartottak!

4. Imáitokat, adakozástokat és minden cselekedeteket úgy végezzétek, ahogyan Urunk evangéliumában áll!

XVI.

1. Őrködjétek életetek fölött! Ki ne aludjanak mécseseitek és ki ne oldódjon övetek! Legyetek készen! Nem tudjátok ugyanis az órát, melyben Uratok érkeznek. **2.** Gyakran gyűjletek össze, azt keresve, mi válik lelketek javára! Semmilyen időnek nem lesz haszna kitartásotokat illetően, ha a végső időben tökéletesek nem lesztek. **3.** A végső napokban ugyanis sok hamis próféta lesz, sok rontó, a juhok farkasokká válnak, a szeretet gyűlöletbe fordul át; **4.** amikor felgyülemlik a törvénytelenység és gyűlölni fogják egymást az emberek, s akkor fog megjelenni a világcsaló Isten fiaként, a föld a kezébe adatik és jeleket és csodákat művel, melyek a világ kezdete óta nem voltak. **5.** Az emberek világa ekkor tűzpróbára kerül, és sokan megbotránkoznak és elvesznek, akik azonban kitartanak hitükben, megmenekednek ama átkozottól. **6.** És ekkor tűnnek fel majd az igazság jelei; először az ég megnyílásának jele, másodszer a harsona hangja, s harmadszor a holtak feltámadása. **7.** Nem mindenki támad fel azonban, amint megmondattott: Eljön az Úr és vele összes szentjei (vö.: Mt 24,30-31). **8.** A világ akkor majd meglátja az Urat, amint eljön az ég felhői fölött (vö.: Mt. 24,24; 2. Thessz. 2,9; Jel. 13,2 és 13; Mt. 24,10; 10,22; 24,13; 1. Kor. 15,52; 1. Thessz. 4,16; Zak. 14,5; Mt. 26,64).

Jegyzet

¶ Didakhé (100-150)

Kelztkzési körülmények

A Didakhénak nevezett ógyházi iratról ugyan említést tett néhány ógyházi szerző, az irat tényleges szövege azonban csak a 19. század vége felé vált ismertté, amikor Byrennios nikomédiai metropolita felfedezte egy görög kéziratban, és nyilvánosságra is hozta. A mindössze 16 rövid fejezetből álló dokumentum teljes címe: Az Úr tanítása a népeknek a tizenkét apostol által (Didaxh\ tou~ Kuri/ou dia\ tw~n dw/deka a>posto/lwn toi~j e]cnesin). Noha a szerző nem nevezi meg önmagát, a pusztán címből közvetlen apostoli eredetre nem lehet következtetni. A különböző kutatók véleménye némileg eltér a keletkezés időpontját illetően. Némelyek 150-ig eltolják a megírás idejét, miközben a levél tartalma alapján mások azzal érvelnek, hogy a szöveg az Antiochiai Ignatiosz előtti egyházi állapotokról tudósít, így megírása kb. 100 és 110 között történhetett. A keletkezés színhelye minden valószínűség szerint Szíria lehetett.

Tartalmi felosztás

A Didakhé két nagyobb tartalmi egységre tagolható. Az 1-10. fejezetek liturgiai, a 11-15. fejezetek egyházfegyelmi és ahhoz kapcsolódó kérdésekkel foglalkoznak. Az utolsó, eszkatológiai jellegű fejezet Krisztus visszatérésével foglalkozik, és mint ilyen, az egész irat üzenetének végső mondanivalóját tartalmazza.

¶ két útról szóló tanítás

Az első nagyobb egységen belül az 1-6. fejezetek a Barnabás-levél 18-20. fejezeteihez hasonlóan a két út tanítását tartalmazzák. Szinte gondolatról-gondolatra megegyezik a két szöveg, de míg Barnabás levele a fény/világosság és a sötétség útjáról beszél, addig a Didakhé az élet és a halál útjáról. A Didakhé 1-6. fejezeteit (a Did 7,1 tanúsága szerint) a keresztelekor fel kellett olvasni a kereszteleendő előtt. Az élet útjáról szóló tanítás a szeretet kettős parancsolatára és azon keresztül a Tízparancsolatra épül. A halál útjának ismertetésekor a szerző csupán felsorolja mindazokat a viselkedési formákat és bűnöket, amelyeket a hívő számára elvetendőnek tart. Érdekes módon ezek közé tartozik a magyar változatban csillagjósok -nak fordított machmatiko/j is, ami a klasszikus görögben nem csillagjóst, hanem matematikust jelentett. A másik, magyarul mágius -nak fordított kifejezés eredetije: perikacai/rwn, ami teljesen megtisztító -t jelent. Érdekes, hogy mindkettőnek a gyakorlása a Did 3,4 szerint bálványimádáshoz vezet. A szerző viszonyulása a klasszikus ókori világi tudományok iránt meglehetősen egyoldalú lehetett, mindamellett, hogy a Did 5,1 valóban elítéli a mágiát is. Külön kiemelendő, hogy a Did 6,2-3 elutasítja a bálványáldozati lakomán való részvételt, mert az a halott istenek szolgálata (latrei/a cew~n nekrw~n).

¶ kereszttség és az úrvacsora kiszolgáltatásának módja

Kereszttség, böjt és imádság

A két útról szóló bevezetővel kezdődik tehát a kereszteleési szertartás. A Didakhé előírja, hogy lehetőség szerint élő vízben kereszteljének. Ha nincs élővíz, akkor hideg vízben, ha az sincs, használjanak meleg vizet. A háromszori leöntést csak az előbbieket hiányában gyakorolják (vö. Did 7,1-2). A kereszteleés (=bemerítés) az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevébe vagy nevére (ei>j to\ o]noma) történik. Mind a kereszteleendő, mind a kereszteleő böjtöljön a kereszteleő előtt. A böjti napok meghatározásában már megfigyelhető a zsidó szokásoktól való eltérési szándék: a zsidó keddi és csütörtöki böjt helyett a szerdait és a pénteket ajánlja (Did 8,1), mely így Jézus szenvedésére és halálára utal. A Didakhé külön érdekessége,

hogyan tartalmazza az Úr imádságát a doxológiával együtt. Ez a legrégebbi bizonyítéka annak, hogy a Miatyánk-ot annak záradékával együtt mondták az ógyházban. A Didakhé naponta háromszor ajánlja ennek elmondását (Did 8,3).

Az úrvacsora liturgiája

Az úrvacsorai szertartás része volt az a hálaadó imádság (eukharisztia), melyről később magát az egész úrvacsorát elnevezték. Fontos eleme a szentség vétele előtti bűnvallás. Az úrvacsora kiszolgáltatása az Úr napján történik, melyen nem lehet békétlenül részt venni (Did 14,1-2). E szertartásra vonatkozóan szerzőnk a következőképpen rendelkezik: Az eukharisztia felől pedig ezt végezzétek (így adjatok hálát): először a kehely fölött: Hálát adunk néked Atyánk, a te szolgálódnak, Dávidnak szent szőlőjéért, melyet megismertettél velünk a te Szolgád, Jézus által! Dicsőség néked mindörökké! Ámen (Did 9,1-2). A fenti idézetben mind a Dávid, mind a Jézus neve mellett a szolgáló (pai~j) cím szerepel. Jézus ezen ógyházi címe csak az őskeresztyén imádságokban maradt fenn, a teológiai irodalom nem viszi tovább. A kenyér felett mondott fohász az egyház egyetemességének és összegyűjtésének gondolatát őrzi: A [kenyér] megtöréséről pedig a következőképpen: Hálát adunk néked, Atyánk, az életért és tudásért (upe\r th~j zwh~j kai\ gnw/sewj), melyet megismertettél velünk a te Szolgád, Jézus által! Dicsőség néked mindörökké! Ahogyan a kenyértörések szét voltak szórva a hegyeken és összegyűjtve eggyé váltak, úgy gyűjtsék össze a te egyházad a föld határaitól a te országodba! Mert tiéd a hatalom és a dicsőség Jézus Krisztus által mindörökké! (Did 9,3-4) A tudás (gnózis) jelenléte ismét felfedezhető, noha nem olyan gyakori, mint Barnabás levelében. Az ismeret különben sem negatív előjelű az ógyházi iratokban. A kenyértörések búza formájú szétszórása és összegyűjtése azt is kifejezi, hogy a Didakhé szóhasználatában az egyház (e>kkhlsi/a) nem csupán a helyi gyülekezetet, hanem az egyetemes egyházat jelenti. Ld. alább. Az eukharisziából csak az Úr nevére megkereszteltek részesülhetnek (Did 9,5). A Mt. 7,6 idevágó idézete (ne adjatok az ebeknek azt, ami szent) legalábbis elgondolkodtató. Ezáltal arra is következtethetünk, hogy az ógyház gyakorlatában a keresztelés megelőzte az úrvacsorázást, így azok, akik életük végéig halogatták a megkeresztelkedést, nem részesülhettek benne. Az úrvacsora utáni hálaadó imádság (Did 10,1-6) az egyik legrégebbi változata az ókeresztény úrvacsora utáni hálaadó fohászoknak. Érdekes módon egy másik a teológiai irodalomban csak a (szíriai) antiochiai iskola által használt kifejezést is megőriz számunkra. Az Atyát ugyanis de/spota pantokra/tor-nak, azaz mindenható Úrnak/Uralkodónak nevezi (az alexandriai iskola képviselői szinte kivétel nélkül csak a ku/rioi kifejezést használták, a despo/thj-t nem). Az ima az úrvacsora jegyeit szellemi/lelki eledelnek és italnak (pneumatikh\ trofh\ kai\ poton) nevezi, amely az ókeresztény úrvacsoratan legősibb összefoglalása. Az imádság végén szerepel az arám nyelvből jól ismert ógyházi eszkatológikus kiáltás: maran atha , azaz az Úr közel, az Úr el fog jönni, vagy: Uram, jövel! (ld. 1Kor 16,22, vö. Jel 22,20).

Az ógyházi rend és rendtartás

A Didakhé második része olyan egyházképet tár elénk, melyben nem található meg a monarchikus püspöki szerep. A gyülekezet vezetőit püspököknek és diakónusoknak nevezi, de ugyanakkor a szolgálatba állításuk kézzeláttételes/kézfelemeléses választás (xeirotoni/a) útján történik. A presbiterekről nem történik említés. Sok elemző szerint ez az ógyházi rend meglehetősen korai időre utal, így ennek alapján a Didakhét még a 100-as évnél korábbra is lehetne datálni. A műből az is kiderül, hogy annakidején sok ún. vándorpróféta és apostol járta végig a gyülekezeteket, és ezek szolgálata nem mindig volt kifogástalan. A Didakhé szerzője útbaigazítást ad arra nézve, hogy miről ismerhető meg pl. a hamis proféta. Ha apostol érkezik, úgy kell fogadni, mint magát az Urat, de csak egy napig maradjon, legfeljebb kettőig. Aki három napig marad, az hamis proféta (yeudoprofh/thj - Did 11,5), szintúgy az, aki pénzt kér (Did 11,6). A Lélekben szóló profétát sem megpróbálni, sem megítélni nem szabad, noha nem minden lélekben szóló ember proféta. A valódi proféták szokásai/erkölcssei (tro/poj) megegyeznek az Úréval. Az igaz proféták a ti főpapjaitok (arxierei~j umw~n) mondja a szerző (Did 13,3). Az őskeresztyén egyháztan érdekes vonása, hogy a Didakhé az egyházzal a maga egyetemességében beszél. Az erre

vonatkozó legérdekesebb kifejezést a Did 11,11 tartalmazza: Minden igaz, kipróbált próféta az egyház kozmikus misztériumának javára cselekszik (Pa~j de\ profh/thj dedokimasme/noj a>lhcino/j, poiw~n ei>j musth/rion kosmiko\n e>kkhsi/aj). Esetleg az Ef 5,32 párhuzamát hozhatjuk fel ezen ekkleziológiai titok megfejtésére. A 12-13. fejezetek az ókeresztyén gyülekezetek erős alamizsnálkodási és munkapártoló magatartásáról tanúskodnak. Noha az alamizsnálkodás feltétlenül szükséges előírás, melyet a szegények, az igaz próféták és igaz tanítók irányában kell gyakorolni (Did 13,1-7), a Didakhé szerzője a 2Tesz 3,10-ben szereplő páli figyelmeztetéssel egybehangzóan előírja, hogy ha jövevény érkezik a gyülekezetbe és le akar telepedni, akkor mesterségét gyakorolva dolgozzék és egyék. Ha nincs mestersége (te/xnh), akkor a gyülekezet kötelessége belátása szerint gondoskodni róla, hogy keresztyén ne éljen tétlenül (a>rgo/j) közöttük. Amennyiben nem lenne hajlandó így cselekedni, akkor Krisztus-kufár vagy Krisztus-üzér (xriste/mporo/j). Az ilyenektől óvakodni kell (Did 12,2-4).

Eszkatológia

A Didakhé egész felépítésében érezhető az eszkatológikus irányultság. Megjelenik mind az úrvacsorai imádságban (maran atha), és teljesen átszövi az utolsó fejezetet. Az Úr második eljövetele közel, noha az órát nem tudhatjuk. Ezért a szerző a gyakori összegyülekezést javasolja a hívőknek (Did 16,2). A végidők jeleire való figyelmeztetés nem maradhat el: sok hamis próféta lesz, a juhok farkasokká válnak, a szeretet gyűlöletbe fordul át stb. és a világ hitetője (o< kosmoplanh\j) Isten Fiaként fog megjelenni, jeleket és csodákat művel, melyek az aión (a világ kezdete?) óta nem voltak. Ekkor következik az emberi világ tűzpróbája, melyben a kitartók megmenekednek. Ezután tűnnek fel az igazság jelei, és az Úr érkezik el az ég felhői fölött (Did 16,3-8). A Didakhé tehát a szüntelen éberségre, a mécses kialudni nem hagyó, Krisztus visszatérését váró magatartásra buzdít ez a feszült várakozás hatja át a mű végkicsengését.